

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

No[n] accipies nome[n] dei tui ta[n]tu[m] inuanu[m].

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

Astra tenent: ciuitates seruantur: reges do-
 minant. Laueas g̃ fidelissime princeps fi-
 dem datam infringere: serua firmiter tua
 iuramenta z federa etiã si sint graua. Nã
 causa destructiõis regni barbaroz z schy-
 tarum fuit: q̃ reges eoz vtebant iuramen-
 tis ad fraudem z deceptionẽ hominũ z p-
 ximarũ ciuitatum fidem frangẽtes z fede-
 ra que fuerũt ad salutem humani generis
 stabilita. Et ideo equitas iustissimi iudicis
 hoc ampli⁹ sustinere non potuit. Hec ph̃s
 Ideoq̃ in gestis regis eiusdem Alexan-
 dri legitur: q̃ cũ suo exercitu ira permotus
 iret cũ magno impetu ad quandam ciuita-
 tem noie Lapsacũ diruendã z euertendã.
 Ciuis aut̃ vnus illi⁹ ciuitatis anaximenes
 ph̃s audiẽs regem Alexandrũ sic venire
 exiit ciuitatem obuiam regi: vt p̃ces por-
 rigeret pro salute ciuitatis. Quod cum rex
 hoc cerneret: ne postulare volens mate-
 riam audiendũ haberet. Rex in loquendo
 ph̃m iuramento p̃uenit di. Iuro p̃ deos q̃
 nihil hoz que petieris faciam: tunc sapien-
 ter ph̃s attendens regis iuramentũ respõ-
 dit. Peto ergo domine vt lapsacum ciuita-
 tem diruas z deliruas. Quã petitionẽ at-
 tendens alexander salutem vbi concessit.
B Maluit em̃ iram z voluntatẽ quã habebat
 contra ciuitatẽ dimittere q̃ cõtra iuramẽ-
 tũ venire. Sed hoc p̃ncipes z reges nunc
 minime aduertũt ad sua iuramenta seruã-
 da: peiores ergo sunt q̃ gentiles. Sic etiã
 am grauius peccãt cõsules cõitatis nõ ob-
 seruantes iuramenta q̃ singulares pfone.
 Quia bonũ quãto cõius tãto diuinius: er-
 go per oppositũ: malũ quãto cõius: tanto
 peius. Nam summa cura fuit olim gentili-
 bus obseruare p̃missa z iuramenta z sin-
 gulariter cõitatribus. Cui⁹ exemplũ ponit
 br̃s Augusti. li. iij. de ciuitate dei. c. ij. de
 saguntinis amicis romanoz qui eis iura-
 uerũt fedus z amicitia per falsos deos q̃s
 saguntinos Hannibal obsidebat cõtra roma-
 nos: z prius q̃ ciuitas capeſt tñ cruciaban-
 tur fame: q̃ suoz mortuoz cadauerib⁹ pa-
 scebant: z tñ miles quidã Hannibalis ami-
 cus saguntinoz volens tñ vitam ciuitum
 saluare p̃misit eis vitam z locum aliũ vbi
 possent sibi ciuitatẽ cõstruere dũ tñ sagun-

tum Hannibali cũ om̃i auro z argento ipo-
 rũ redderẽt: ipsi tẽpore deliberatiõis accen-
 derũt: maximũ ignẽ in medio ciuitatis accen-
 derũt: z primo in eũ omne aurũ z argentũ
 cũ omni reliqua suppellectili proiecerũt: z
 postea celsis vxoribus z liberis se in ignem
 vnanimiter precipitauerunt ne se dus iura-
 menti romanis frangerent. hec Aug.
C Nõ accipies nomẽ dei tui tãtũ inuanũ.
 Secundo peccant contra illud prece-
 ptum qui iurãt per creaturas: quod
 potest fieri tripliciter: scilicet creatu-
 ram tanq̃ deum venerandũ. Aut p̃ nomẽ
 deoz falsoz iurando aut ad aliquã penã
 in iuramento se obligando. Primo nõ est
 iuradum per creaturam eam tanq̃ deũ ve-
 nerando. Ideo dicit ch̃s Math. v. Dico
 vobis non iurare oĩno. Statim subiungit.
 Neq̃ per celũ: q̃ thronus dei est: neq̃ per
 terrã: q̃ scabellũ peduz ipsius est: neq̃ per
 hierosolymam: q̃a ciuitas regis magni est
 neq̃ p̃ caput: q̃a nõ põt facere vnã capil-
 lum albũ aut nigrũ. Nõ illi⁹ tãgit̃ extra de
 iureiur. c. Si ch̃s. ne per hmõĩ iuramẽtũ
 trãsserat ad creaturã honorificentia crea-
 toris. Est etiã ista snia br̃i Tho. ij. q. lxxx
 ix. ar. 7c. in respõsiõẽ ad primũ argumẽtũ.
D Nõs inq̃t ph̃buit iurare p̃ creaturas ita
 q̃ eis adhibeat diuina reuerẽtia. vñ subdit
 ibidẽ auctoritate Hiero. di. q̃ iudei p̃ ãge-
 los z celũ z cetera hmõĩ iurãtes creaturas
 venerabant dei honore. Quos increpat di-
 cens Math. xxij. Ne vobis duces ceci qui
 dicitis q̃cũq̃ iurauerit p̃ tẽplũ dei nihil est
 quicũq̃ aut̃ iurauerit in auro tẽpli soluet.
 Et sunt stulti z ceci. Quid est em̃ manifestũ
 aurũ vel tẽplũ q̃d aurũ significat. Nam
 p̃ auariciã excecati fuerũt iudei z statue-
 rũt q̃ q̃cũq̃ iurauerit p̃ tẽplũ z inuẽt⁹ fue-
 rat mendax: nõ erat reus ad emendã: sed
 q̃ iurauerat p̃ aurũ tẽpli reus erat. Ideo
 Deut. vj. di. Nõm deũ tuũ timebis: z per
 nomen ei⁹ iurabis. Vñ mag̃ sen. li. iij. di.
 xxxix. q̃rit vtrũ liceat iurare p̃ creaturã cũ
 tñ in lege scriptũ sit. Reddes autẽ domino
 iuramẽta tua: Nõ def̃ ex dictis Hierony-
 mi sup̃ Math. Judeis inquit quasi paruu-
 lis cõcessum fuit iurare p̃ creatorẽ tñ z p̃-
 ceptũ: vt si iurare cõtigerit nõ nisi per crea-

Preceptum Secundum

E torē iurēt nō p creaturā: q̄a iurātes per an-
 gelos ⁊ elementa creaturas venerabant
 honore dei. Et melius erat hoc exhiberi
 deo q̄ creaturis. Hec ille. Sed obicitur p
 illud quod legif. xxij. q. j. c. monet te: ⁊ ibi-
 dem ponit mgr̄ vbi s. q̄ ioseph vir sc̄tus p
 creaturas iurauit. An̄ dixit fratrib⁹ suis.
 Per salutem pharaonis non exhibitis hinc
 Gen. xliij. Itē iuramus p euangelia ⁊ san-
 ctos: que creature sunt. Nūdet q̄ iuramen-
 tū indicif ad confirmationē veritatis. An-
 de dicit ap̄tus ad Heb. vj. q̄ oēs cōtrouer-
 sie ad confirmationē finis est iuramentū.
 Veritatem autē plene scire de his que du-
 bia sunt nullus scire potest: nisi deus q̄ nec
 falli nec fallere potest. Ideo solū p deū est
 iuramentū faciendū. Sed iurare p creatu-
 ram intelligif tripliciter. Uno mō creatu-
 rā tanq̄ aliqd̄ diuinū venerādo: qd̄ p̄inet
 ad infidelitatē. Sicut em̄ concessum fuit fi-
 lijs israhel: vt hostias deo immolarent ne
 eas offerrent demonibus: sic potius per-
 missum fuit vt per deum iurarent q̄ p crea-
 turas: ne inciderent in crimen idolatrie.
S vt patet. xxij. q. j. c. cōsidera. ⁊ c. monet te.
 Ibidē em̄ d̄r. Deus autē p creaturas iura-
 re p̄hibuit: ne vel more gentiliū aliqd̄ nu-
 mē diuinitatis creaturis inesse videretur.
 Sc̄do intelligif q̄ in creatura presidet illuz
 in testē inuocando: q̄ cū deus sit creator ⁊
 cōseruator ⁊ rector oim̄ creaturarū iuran-
 do p creaturā inquātuz in ea relucet potē-
 tia diuine maiestatis: sic licituz est. Sic iu-
 rauit Ioseph per salutē pharaonis. Cum
 omnis potestas a deo sit fm̄ ap̄tm. Sic iu-
 rant hassones p salutē Lātgrauis semper.
 vtz de iureiur. l. qui per salutem. Sic eti-
 am licitū est iurare p euāgeliū inquātū re-
 lucet veritas diuina in euāgelio. vtz. xxij.
 q. j. si aliqua. Sic p sc̄tos in quantum in eis
 relucet diuina gratia v̄l sanctitas. Tertio
 mō ip̄m iuramentū tanq̄ p̄tē v̄llē contem-
 nendo. vtz. xxij. q. j. Monet. vbi dicif q̄ nō
 debem⁹ iurare p creaturas: ne creaturas
 cōtēptibiles iudicādo per eas p̄missa pro
 nullo ducerem⁹. Ideo d̄r. xxij. q. j. c. Cle-
 ricum p creaturā iurantē acerrime obiur-
 gandum esse: si nō p̄stiterit in vicio excom-
 municandū. Hec ibi. Si tamē iuraf p crea-

turā oīno est seruādū. vt p̄tz extra de iure
 iur. c. si chr̄s. vbi dicif. Si tamē iurē per
 creaturā seruādū est ⁊ dūmō sit licitū qd̄
 iuraf: q̄a teste veritate qui iurat in celo iu-
 rat in throno dei: ⁊ in eo q̄ sedet sup eum.
 Hec ibi. Glosa dicif. Multa fieri non de-
 bent facta tamen tenent. xxvij. dist. si vtr.
 Sc̄do modo nō est iurandū p falsos deos.
 vtz Lxx. xxij. Per nomē extraneoꝝ deo-
 rū nō iurabitis: q̄ iurare est actus patrie q̄
 nullo mō est exhibendus idolis. Item non
 p̄nt esse testes veritatis: sed cū iuram⁹ illū
 p quē iuramus i testē inuocamus: sic sarra-
 cenī iurāt p machometū: gentiles p deos
 suos falsos. Documentū primū. Quam-
 uis p nomē falsoꝝ deoꝝ nō sit iurandū: si
 tū aliqd̄ licitū iuraf p noīa eorūde est oīn-
 no seruādū. vt patet. xxij. q. j. c. monet te.
 Utrū eius fide vtendū sit: qui vt eā seruet
 p demonia iurauerit. Vbi te volo prius cō-
 siderare vtrū si quispiā p deos falsos iura-
 uerit se fidem seruaturū: ⁊ eā non seruaue-
 rit: non tibi videf bis peccasse. Sequif ibi-
 dē. Nūc nō iurauit p quos non debuit: ⁊
 contra pollicitā fidē fecit q̄ non debuit: bis
 vtrūq̄ peccauit. Hec Augusti. ad publicolā.
 Idē tenet mgr̄ sen. li. iij. dist. xxxix. sub eis-
 dem v̄bis: q̄ licet peccauit iurādo p falsos
 deos: tū fidē quā p̄misit. i. pactū debet ser-
 uare: q̄ fides hosti seruāda est. vtz. xxij.
 q. j. nolite. Documentū. Si christia-
 ni ⁊ alij principes christianoꝝ nō possunt
 aliter inire pacta aut recipere iuramēta sar-
 racenoꝝ nisi p noīa falsoꝝ deoꝝ licite ⁊ si
 ne peccato p̄nt recipere iuramenta per noīa
 idoloꝝ. vtz in. c. monet. xxij. q. j. vbi dicif.
 Qui vtrūq̄ fide illius quē constat iurasse per
 falsos deos: ⁊ vtrū non ad malū: sed ad bo-
 nū ⁊ licitū: non peccato illius se sociat: q̄
 per demonia iurauit sed bono pacto eius
 quo fidem seruat. Sequif infra. Qui q̄stio-
 ni possunt illa testimonia suffragari: q̄ ipse
 cōmemorasti de Laban ⁊ Abimelech. Si
 tū abimelech p deos suos iurauit: sicut la-
 ban p deū suum sochoth: qd̄ iuramentum
 recepit Iacob Gen. xxxi. qui tamen sc̄tus
 fuit. Sic in lib. machabeoꝝ ca. viii. romanī
 pacem formasse cum iudeis: intelligendū
 sunt iurasse p falsos deos: sicut iudei iura-

Auerunt per verū deū. Tertio modo iuratur per creaturā: scz sibi aliquod malū vel penā imprecando et hoc iuramento: de quo magister sentent. li. iiii. dist. xxxix. dicit. Est quoddam genus iuramenti grauiissimū quod fit per execrationem: vt cū homo dicit. Si illud feci patiar hec: et illud contingat filiis meis: si illud iuramentū falsum est: tūc est periculo sum: quale fuit iuramentū petri cum cepit iurare et anathematizare. **A**bat. xxvi. q. iuramento hoīes cōter vtūtur in ira et furore. De illo modo iurandi dicit sc̄tus Thomas. sc̄da sc̄de. q. lxxxix. arti. vi. Alius modus inquit est per execrationē: et in hoc iuramento adducit creaturā aliā: in qua diuinū iudiciū exerceat. Sic solet hō iurare per caput suū per filiū suū: aut per aliā rem quā diligat. Sic iurauit ap̄ls. ii. ad Corin. i. dicens. Ego testē deū inuoco in aīam meam. **H**ec Thomas. Et sunt multi modi iurandi per execrationē. Aliq̄ dicunt. Nunq̄ ab oculis viuis recedā si mentor. Vel deus nunq̄ misereat aīe mee si nō fecero: vel deus plaget me igne vel lepra si nō fecero quod iuro. Et s̄m **A**ugu. per que sic iurans se obligat: valde terribile est se vel suos sic mendaciter obligare: vel etiā in causa vera immo stultum est sine magna necessitate. **E**xemplum legit̄ quod vsurarius quidam in morte compunctus rogauit duos amicos suos: vt pecuniam quā traderet eis restituerēt. Et primus obligauit se sub pena lepie: alius sub pena cecitatis. Qui post obitum ipsius negligentes fuerūt. Volētes primitus cum ista pecunia lucrari aliq̄d et postmodū restituere. Et mox in illis infirmitatib⁹ cōsumpti sunt ambo put se obligauerant. **T**ertii sunt qui peccāt contra illud p̄ceptū: et sunt qui plena voluntate se disponūt piurare et aīq̄ iurent vidēt̄ piuri censendi: qz deus non iudicat ex opib⁹ sed ex cogitationib⁹. **I**deo d̄r in decre. xxii. q. v. c. Qui piurare paratus est aīq̄ iuret piurus esse videt̄: q̄a deus nō ex operib⁹ sed ex cogitationib⁹ iudicat et corde. hec t̄bi. Ergo si vnq̄ ad iudiciū accessit de illa intētiōe quod iurare voluit et nō p̄fecit: penitere: qz corā deo piurus es. **E**xemplū p̄t̄ de duob⁹: quoz vn⁹ concessit alteri summā pecunie: et q̄n termi-

nus solutiōis aduenit simpliciter negauit: et iurare voluit. **L**unq̄ flecteret genua ad iurandum obmutuit: et nihil loqui potuit: sed erect⁹ econuerso loquelā accepit. **Q**ui iterū secūdario genua flexit et piurare voluit: qui iterū obmutuit: et sic omnib⁹ mani feste innotuit quod piurare voluit: et iam corā deo piurus fuit. **Q**uarti sunt qui peccant cōtra hoc p̄ceptū qui sciēter iuramenta falsa et iniqua recipiunt: et tales mortaliter peccant. vn⁹ d̄r in decre. xxii. q. v. c. Ille qui hominē puocat ad iurationē: et scit eū falsū esse iuraturū: vincit homicidam: qz homicida corp⁹ occisurus est: ille aīam: imo duas animas: eius scz quā iurare puocauit et suam. **I**bidē d̄r cap̄lo p̄cedenti. Si quis piurauerit et alios sciēs in piurium duxerit: qua dragita dies peniteat in pane et aqua et septē annos sequētes: et nunq̄ sit sine penitētia: et alii si cōsci fuerint similiter peniteant. **S**ed dicerēs sic. Nullus posset alium cogere ad soluēdum: si nullus deberet exigere iuramentū. **R**ñ. qz posset eū ad iudiciū citare: et iusticiā ab eo exigere. Et si sibi negauerit et iurat: quid prodest alteri falsum iuramentū suū. Et sic aīam suam et illius simul dānat: poti⁹ deberēs illa bona dare illi q̄p̄ damnare sic animā tuā et illius: et deus tibi remuneraret: vt si velit ille saluari teneat sibi soluere pecuniam: vel bona pro quib⁹ vult iurare. **S**ed dicerēs. **E**x hoc sequeretur cōfusiō mea: quia credent homines me iniustā causam habere cū ab eo iuramentū nollem. **R**ñ d̄r qz propter malos homines qui vt frequenter malum iudicant nō debes deum offendere et animā tuā perdere. **S**ed hoc deberent attendere illi qui audēt dicere: si quis tres denarios teneret mihi: deberet iurare si nollet soluere. **L**egit̄ quod quidā bonus homo citauit quendā ad iudiciū p̄pter quandā summā pecuniarum: et ille instāter negauit: et se ad iuramentū exhibuit: quod alius ab eo accepit: licet sciret eum falsum iurare. **A**hoꝝ sequenti nocte raptus fuit ad iudiciū: et vidit christus sedere in sede maiestatis sue exigēs rationē illius ab eo: qui ei iurauit et de anima sua p̄pria: quos cognouit amicos esse damnādos. **T**ūc iudex ab eo que-

Preceptum Secundum

E fuit cur iuramentū ab eo recepisset? Et ille. Quia mihi meū negauit. Et iudex. Nonne potius debuisses perdere talem substantiam quā ipsius animā et tuam? nōne anima plus est quā omnis temporalis substantia? Tūc talis iudex iussit eum flagellari. Qui euigilans omnia que acciderant sibi enarrauit et in signū huius plagas in dorso et in corpore ostendit et nullo modo potuit sanari donec penituerat. Sed tūc querit si iudex scit eū falsum iuraturū an debet cogere eū ad iuramentū et ei recipere iuramentū? Rūdet archidiaconus in rosario suo super casū ille. xxij. q. v. quod iudex nō peccat: et potest eius recipere iuramentū quous scit eum falsum iuramentū facturū. Hoc idem tenet theologi. Unde beatus Augustinus allegat in sermone de decollatione Joannis baptiste. quod quidam Tutus nomine de yponēsi ecclesia propter falsum iuramentū quod a vicino suo receperat: grauitate in nocte sequenti fuit a spiritibus flagellatus. Ideo dicunt theologi quod ideo nō peccat iudex: quia ipse nō requirit iuramentū propter se sed propter alios: et sicut minister legis: cuius ipse nō est dispensator: sed executor: vñ nō potest remittere iuramentum quod secundum ordinem iuris exhibendū est. Item ideo nō peccat quia nō ipse compellit eū iurare sed lex quod hoc mandatur. Et sicut nō peccat iudex interficiēs hominem cōuictum secundum allegata et probata quantumcumque sciat ipse eum innocentem: quia nō ipse eum interficit sed lex. ut dicitur. xxij. q. v. ca. si homicidium. Sic nō peccat iudex requirens iuramentum in iudicio seruando iuris ordinem quantumcumque sciat iurantem falsum esse iuraturum. Debet tamen statuta et legem imponens iuramenta cum magna grauitate persuadere. Et debet diligenter inquirere si alio modo potest veritatem inquirere aut indagare antequam statim iurare compellat. Vel deberet recurrere ad superiorē. Hec uia tutior esse uidetur iudici. Si autem esset dubius et ignorat utrū sit falsum iuraturus vel non: tūc nō peccat iudex si iuramentū ab eo requirit. Hec Augustinus. de anchona super Matthe. Idem tenet Thomas in. ij. q. xcvij. arti. iij. Sed quod est de illo qui audit aliquē iurare falsum et ipse scit et tacet.

Rūdet Thom. scda scda. q. xcviij. arti. iij. allegans illud Leuit. v. Si peccauerit anima et audierit vocem iurantis falsum: testis fuerit quod ipse vidit aut conscius est nisi indicauerit: iniquitatem suā portabit. Rūdet Thom. vi. quod sicut Augustinus dicit. Moyses non expressit in predicta auctoritate cui sit indicandū perturū alterius et ideo intellexit quod debeat indicare talibus quod magis potest prodesse quā obesse iuratio. Similiter non expressit etiā quo ordine debet manifestare. Ideo uidetur esse seruandus ordo euangelicus cū sit peccatū iurij occultū: et precipue quando non vergit in detrimentū alterius: quia in tali casu nō habet locum ordo euangelicus. Hec Thomas.

Non accipies nomē dei tui in uanum.

Quinti qui peccant contra illud preceptū sunt omnes illi qui iurāt se uelle facere aliquod malū: ut occidere hominem aut luxuriari aut illū uelle verberare aut se uelle vindicare: aut illi elemosinam non dare aut nō hospitare: tales omnes peccāt mortaliter. Contra quos Iherosol. in li. de summo bono. et ponitur. xxij. q. iij. c. in malis promissis rescinde fidem: in turpi uoto muta decretū. Sic iurauit Dauid uelle occidere Abal. ut patet. i. Reg. xxv. et ponitur. xxij. q. iij. c. quod Dauid iurauit per sanguis effusionē sed non impleuit. Maior pietas fuit quā si impleuisset. Item ibidem iurauit Dauid temere: sed non impleuit iuratiōem maiori pietate ductus. Talia iuramēta nisi sunt implenda. ut patet. xxij. q. iij. ca. Si aliquid forte nos incautius iurare contigerit quod obseruātū in peiorē vergit exitū: libere illud salubriori cōsilio mutandū nouerim. Hec Beda. Vergit autem in peiorē exitus sex modis. Primo quā secundum se est malū: et est mortale peccatū in se: ut cū quis iurat se illū occidere uelle aut cōmittere adulteriū: in quocumque casu peccat iurādo et iuramentū implēdo talis quilibet sic iurans auctoritate propria: potest cōtrauenire iuramēto sed imponēda est ei pena de temerario iuramēto. Iō dicitur. xxij. q. iij. Video dauid piū hominem et sanctū: iuratiōne temerariā incidisse et maluisse non facere quod iurauerat: quod iuratiōne suā hominis fuso sanguine implere. Ibidem autem. c. iurauit dicitur.